

Biernacka-Lubańska, Małgorzata

"Ruskite uczeni i bylgarskite starini. Izsledwane, materiali i dokumenti",
Žiwka N. Wyżarowa, Sofija 1960 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/1, 154-155

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uregulowania, co możliwe jest jedynie na podstawie naukowej. Monografia Ficowskiego wnosi do stworzenia takiej podstawy bardzo dużo.

Wartość dzieła Ficowskiego podnosi strona ikonograficzna: półtorej setki cennych ilustracji z przeszłości i teraźniejszości życia Cyganów.

Ze względu na autentyzm książki należy żałować, że nie została ona zaopatrzona w streszczenie angielskie czy francuskie.

Wacław Olszewicz

Ziwka N. Wyżarowa, *Ruskite uczeni i bułgarskite starini. Izsledwane, material i dokumenti*. Izdanie na Bułgarską Akademię na Naukite, Sofija 1960, ss. 450, ilustr. 74.

Autorka książki *Rosyjscy uczeni i bułgarskite zabytki* poświęciła wiele czasu na żmudne poszukiwania i studia w archiwach i bibliotekach Leningradu, Moskwy, Kijowa, Odessy i Sofii, by zebrać podstawowe materiały dotyczące badań historycznych i archeologicznych nad zabytkami z terenu Bułgarii, które prowadzone były przez uczonych rosyjskich już od początku XIX w.

Obszerny wstęp, poprzedzający publikację materiałów źródłowych, zaznacza czytelnika z historią pierwszych badań i poszukiwań archeologicznych, które przez długi czas nie mogły być podejmowane w kraju znajdującym się pod niewolą turecką.

Prace badawcze zapoczątkowane zostały przez Rosjan w czasie wojny rosyjsko-tureckiej w latach 1828—1829. Wysłani na teren Bułgarii specjaliści podjęli wówczas akcję sporządzenia zestawień zabytków archeologicznych i historycznych, opisów i dokumentacji rysunkowej, zbierano też i wysyłano do Rosji starożytne zbroje i medale, księgi i inne interesujące obiekty, którymi zasilano zbiory nowo powstałych muzeów w Odessie i Kerczu. Wynikiem tych prac była m. in. wydana w Paryżu publikacja *Album d'un voyage en Turquie fait par ordre de Sa Majesté l'empereur Nicolas I en 1829 et 1830 par sayger A. Désarnod* (bez roku wydania). Stopniowo zaczęło się pokazywać coraz więcej prac publikujących zabytki bułgarskie, jak np. dzieło F. P. Fontona omawiające rzymskie uzdrowisko Aqua Calidae (Burgas) oraz opisy i plany twierdzy Warny (N. Danilewski), Silistry (Ladyżeński) i innych. Począwszy od lat czterdziestych XIX w. do prac nad starożytnościami bułgarskimi przystąpili również badacze bułgarscy wykształceni w Rosji.

Po oswojeniu Bułgarii spod panowania tureckiego w wyniku wojny z lat 1877—1878 — powstały nowe możliwości rozwoju rosyjsko-bułgarskich badań archeologicznych. Już w czasie działań wojennych jednostki wojskowe sporządzały plany zajmowanych obszarów z zaznaczeniem obiektów zabytkowych. Podjęto także pierwsze prace wykopaliskowe: P. W. Ałabin rozpoczyna badania archeologiczne przy cerkwi św. Zofii w Sofii, a w okręgu płowdińskim rozkopano w 1879 r. dwa grobowce we wsi Rachamanli. Zabytki ruchome z tych wykopalisk dostały się częściowo do Muzeum Narodowego w Sofii, założonego wraz z Biblioteką Narodową w 1878 r., a częściowo do Ermitażu. W 1880 r. zaś Rosyjskie Towarzystwo Geograficzne przystąpiło do zorganizowania ekspedycji archeologiczno-etnograficznej do Bułgarii i sąsiadujących z nią ziem słowiańskich.

W 1894 r. powołany został do życia Rosyjski Instytut Archeologiczny w Konstantynopolu, którego dyrektorem został F. I. Uspienski. Instytut ten w 1898 r. zorganizował ekspedycję do pozostającej jeszcze we władaniu tureckim Macedonii, a w roku następnym opublikował wyniki badań nad odkrytymi zabytkami słowiańskimi. W tymże roku Uspienski rozpoczął prace wykopaliskowe na te-

renie Bułgarii, w Abbobie i Preławiu, przy udziale K. Szcorpila, nauczyciela gimnazjalnego z Warny. Od 1904 r. Uspienski nawiązał liczne kontakty z uczonymi słowiańskimi. W ich rezultacie w 1912 r. zorganizowano bułgarsko-rosyjsko-serbską ekspedycję badającą dolinę rzeki Maricy.

W 1901 r. założono w Sofii Towarzystwo Archeologiczne, które zorganizowało wykopaliska i powołało do życia własne wydawnictwo („Izwiestija”). Dużo uwagi poświęcono Warnie i Neseberowi, zajęto się także zabytkami Tyrnowa. Szcorpil zaś rozpoczął badania na Dobrudży oraz śledził przebieg dróg i głównych szlaków handlowych okresu rzymskiego.

W okresie tym uczeni rosyjscy nadal przejawiali żywe zainteresowanie archeologią bułgarską, a zwłaszcza planami rzymskich budowli i twierdz oraz monetami rzymskimi znajduwanymi na tym obszarze, które w dużych ilościach włączono w XIX w. do rosyjskich kolekcji muzealnych. Gdy zaś w 1906 r. powstał projekt przygotowania monografii sztuki bułgarskiej, wobec braku odpowiednich sił naukowych w Bułgarii zwrócono się o pomoc do rosyjskiego uczonego F. J. Szmita. Po pierwszej wojnie światowej trwała nadal ożywiona współpraca między uczonymi bułgarskimi a rosyjskimi w ZSRR i na emigracji. Niektórzy Rosjanie przez dłuższy czas przebywali w Bułgarii, tak np. S. Pokrowski prowadził tu liczne prace wykopaliskowe i zajmował się ich publikacją.

Odnowienie i ożywienie kontaktów pomiędzy archeologami obu krajów nastąpiło po drugiej wojnie światowej.

Pracę Wyżarowej, zawierającą wybór najważniejszych źródeł do początków i rozwoju archeologii na terenie Bułgarii, na który tak wielki wpływ mieli uczeni rosyjscy, zaliczyć należy do bardzo cennych i pożytecznych publikacji.

Edycję źródeł rozpoczynają opisy twierdz tureckich (Płowdiw, Silistra, Warna), następnie idą ułożone chronologicznie materiały z lat 1829—1949. Łącznie opublikowano 291 pozycji stanowiących cenny i dotychczas trudno dostępny materiał. Niektóre z nich podano w fotokopiach. Na końcu zamieszczono wyciągi z ksiąg inwentarzowych Ermitażu i muzeum w Odessie, zawierające zestawienie zabytków pochodzących z Bułgarii. Praca zawiera ponadto indeksy: nazwisk, miejscowości i rzeczowy.

Małgorzata Biernacka-Lubańska

Józef Babicz, *Teoria Moritza Wagnera o powstawaniu gatunków. Przyczynek do biogeografii dziejów*. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich — Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław — Warszawa — Kraków 1966, ss. 156*.

Praca Józefa Babicza o Moritzu Wagnerze stanowi pozycję interesującą i historyka biologii, i zapewne historyka geografii, i na pewno tych historyków nauki, którzy zajmują się tzw. problemami ogólnymi swojej dyscypliny — trendami rozwojowymi, kształtowaniem się nowych kierunków, przemianami, jakim podlega cały system wiedzy przyrodniczej itp.

W pracy — zgodnie z wyrażonymi na wstępie intencjami autora — przeplatają się dwa wątki: pierwszy, biograficzny, ukazujący dziś już zupełnie zapomnianą, a jakże dla swego czasu charakterystyczną postać dziennikarza-podróżnika i przyrodnika-samouka; drugi, ogólniej historyczny, zmierzający do naświetlenia wzajemnego oddziaływania na siebie w połowie XIX w. — intensywnej eksplo-

* Por. recenzję tej książki ogłoszoną przez Kazimierza Petruszewicza w „Kwartalniku”, nr 1—2/1966, ss. 130—131.